

MANIFESTAREA PERSISTENȚEI MOTIVAȚIONALE LA PERSOANELE SEROPOZITIVE

Galina PRAVIȚCHI

Universitatea de Stat din Moldova

Cercetarea persistenței motivaționale la persoanele seropozitive este deosebit de actuală și importantă în condițiile răspândirii infecției HIV. Abordarea infecției HIV/SIDA este complexă, vizând rezolvarea tuturor aspectelor alterate: somatic, psihic, socioeconomic, accentul fiind pus pe calitatea vieții persoanei. Fiind o maladie cronică, care provoacă mari daune la nivel de comunitate, de țară și la nivel global, aceasta aduce suferințe persoanei. De asemenea, aceasta împiedică manifestarea potențialului personal prin diminuarea persistenței motivaționale și atingerea obiectivelor de lungă durată.

Cuvinte-cheie: motivație, persistență motivațională, atingerea scopurilor, resurse personale, depășirea obstacolelor, persoane seropozitive.

THE MANIFESTATION OF MOTIVATIONAL PERSISTENCE IN SEROPOSITIVE PEOPLE

Studying motivational persistence in HIV-infected people is particularly important in current conditions of the spread of HIV infection. The approach of HIV/AIDS infection is complex and aims to solving all altered aspects: somatic, psychological, socio-economic, focusing on the quality of human life. Being a chronic disease that causes great losses at community, country and global level, it brings suffering to a person. Also, it prevents the manifestation of personal potential by reducing motivational persistence and achievement of long-term goals.

Keywords: motivation, motivational persistence, achieving the goals, personal resources, overcoming obstacles, seropositive people.

Introducere

Prin efectele sale, infecția HIV/SIDA se compară cu un cutremur ce zdruncină din temelii toate elementele de structură ale edificiului psihic și psihosocial: valori, atitudini, stiluri comportamentale, obișnuințe, deprinderi, încrederea în capacitatea de apărare a organismului și, cel mai grav, încrederea în sine și în ceilalți. Această problematică complexă generează o adevărată „morbiditate psihosocială”.

Implicațiile psihosociale în cazul infecției HIV/SIDA sunt la fel de copleșitoare ca și cele medicale. Printre aspectele psihosociale care marchează o persoană seropozitivă se numără, la nivel individual: limitarea posibilităților fizice; limitarea atribuțiilor profesionale și familiale; pierderea încrederii de sine și în ceilalți; izolarea; supraprotecția sau respingerea de către familie, rude, prieteni; dorința de a cunoaște cât mai multe despre boală; respingere din partea serviciilor sociale și medicale; afectarea întregii familii [1].

Din acest motiv este necesară studierea persistenței motivaționale la persoanele care trăiesc cu HIV/SIDA pentru a elucida particularitățile de manifestare a acestora și modalitatea în care aceste persoane stabilesc scopuri, ating obiective, manifestă constanță în comportament în vederea realizării activităților propuse în funcție de particularitățile contextului social și de nevoile personale.

Domeniul motivației umane este unul complex, bogat în paradigme explicative și în modelări empirice. Există numeroase definiții ale termenului *motivație* [2, p.464-468], majoritatea având în comun sublinierea faptului că motivația este un ansamblu de forțe ce incită individul în a se angaja într-un comportament dat. Este vorba despre un concept care se raportează atât la factori interni (de tipul nevoilor, aspirațiilor etc. formulate sau nu în plan cognitiv), cât și la factori externi (de mediu), care incită individul să adopte o conduită particulară. În anumite definiții accentul se pune asupra factorilor externi, în timp ce în altele – asupra factorilor externi.

Persistența motivațională poate fi înțeleasă și ca „un comportament observabil care determină individul să renunțe ușor sau să depună efort îndelungat atunci când sarcinile devin dificile” [3, p.12].

L.Wise (1996) definește persistența motivațională ca fiind dată de „capacitatea de a rezista în fața tentației de a ceda, atunci când un efort susținut este cerut” [4, p.22].

T.Constantin (2007) afirmă că persistența motivațională se referă la capacitatea unei persoane de a persevera comportamental și motivațional în efortul spre atingerea unor obiective ambițioase, la tendința de a

persista în acțiunile direcționate spre atingerea obiectivelor, atingerea scopului stabilit, de a nu abandona. El susține că persistența motivațională formează nucleul dur al motivației individuale, cel care îi asigură stabilitatea și constanța, în timp ce implicarea motivațională se referă la componenta calitativă a motivației, cea care îi asigură adaptarea și modelarea în funcție de particularitățile contextului social și de nevoile personale. Ca o dimensiune complementară implicării motivaționale, persistența motivațională poate fi văzută ca o dimensiune cantitativă, importantă în special după ce individul a ales o anumită direcție a comportamentului său motivat [5].

În acest sens, având drept premisă sinteza propusă de numeroși autori (Ambrose și Kulik 1999, Kanfer 1990, Sheldon și Elliot 1999, Meier și Albrecht 2003, Oettingen și Gollwitzer 2001), T.Constantin (2008) identifică opt factori ce condiționează persistența motivațională [6]. Factorii menționați sunt următorii:

- *efortul* – energia pe care o persoană o pune în slujba atingerii unor obiective motivaționale; forța cu care o persoană duce la îndeplinire acțiunii orientate spre scop;
- *încrederea* – încrederea pe care o persoană o are în capacitatea sa de a folosi abilitățile, atuurile, resursele personale în slujba atingerii obiectivelor stabilite anterior; a face față problemelor sau provocărilor profesionale;
- *perseverența* – perseverența în efortul direcționat spre atingerea unor obiective stabilite anterior; a rezista motivațional în pofida obstacolelor, dificultăților sau duratei sarcinii; încăpățănarea orientată spre atingerea obiectivelor stabilite anterior;
- *scopul* – căutarea și alegerea unor obiective incitante și schițarea strategiei de atingere a lor; a fi atent la noi oportunități și a fi cu un pas înaintea celorlalți;
- *organizarea* – planificarea și organizarea efortului în vederea atingerii obiectivelor dificile, identificarea resurselor necesare, crearea condițiilor necesare realizării sarcinilor; a urmări cu consecvență aplicarea pas cu pas a etapelor planificate anterior;
- *concentrarea* – focalizarea pe esențial, pe activitățile asociate scopului și motivației principale; a fi absorbit de ceea ce face; a fi rezistent la factorii perturbatori;
- *obstacolul* – a insista în fața obstacolelor, a căuta și a găsi soluții alternative de depășire constructivă a lor, a folosi flexibilitatea în sensul găsirii unei soluții alternative de atingere a obiectivelor inițiale;
- *ambția* – ambiția, nevoia de a fi în competiție și de a-i întrece pe ceilalți sau de a realiza mereu mai mult; dorința de a fi cel mai bun; predilecția de a se compara cu cei mai buni.

Aflarea statutului de seropozitivitate reprezintă un risc psihologic deosebit și antrenează o serie de repercusiuni psihologice. Modul de expresie a acestor repercusiuni depinde de mai mulți factori, dintre care cei mai importanți sunt: personalitatea subiectului, circumstanțele diagnosticării seropozitivității și anturajul său.

E.Kubler-Ross, psiholog american, a descris cinci etape prin care trec persoanele seropozitive și familiile acestora la aflarea diagnosticului: șocul și negarea, furia, negocierea, depresia și acceptarea [7, p.56].

A.Blaglosov (2006) menționează că persoanele seropozitive aflate în fază terminală se confruntă cu multiple sentimente și emoții. Acestea se concentrează în jurul pierderilor resimțite intens în plan psihologic. Cele mai dureroase experiențe sunt următoarele [8]:

1. *Pierderea sănătății*. Această pierdere este evidentă în conștiința bolnavului. Pierderea sănătății duce la o reajustare, o nouă ierarhizare a priorităților personale ale bolnavului în jurul menținerii unei stări de bine cât mai aproape de sănătatea pierdută, în dauna altor lucruri importante din viața personală și profesională;
2. *Pierderi în plan psihologic*: pierderea aspirațiilor, a statutului social, a relațiilor cu ceilalți; pierderea interesului pentru viață; scăderea stimei de sine. Aceste pierderi se produc în timp și duc, de multe ori, la senzația de singurătate, la retragere socială, la dezechilibre psihologice serioase;
3. *Pierderea viitorului*. La aflarea diagnosticului toată perspectiva asupra vieții este răsturnată. Majoritatea oamenilor trăiesc având o serie de vise legate de propriul viitor și idei despre cum își vor îndeplini aceste vise. Pierderea viziunii asupra viitorului are un impact devastator asupra imaginii de sine, a respectului de sine, a încrederii în sine, a identității personale, a integrității psihologice a persoanei;
4. *Amenințarea permanentă a stigmatizării și izolării din partea societății*. Persoanele seropozitive resimt această amenințare indiferent unde merg și cu cine vorbesc. Acasă, la serviciu, la școală, în relațiile cu rudele sau prietenii persoanele seropozitive selectează permanent și cântăresc ceea ce spun. Astfel, ele trebuie să decidă cui, cum, cât și ce anume vor spune în legătură cu sănătatea lor, problemele lor, nevoile lor;

5. *Dezvăluirea unui secret* este o teamă care se regăsește cu precădere la persoanele infectate cu HIV. Există situații când, odată cu dezvăluirea statutului de seropozitivitate, persoanele sunt nevoite să dezvăluie informații ascunse până atunci, informații care pot pune în pericol echilibrul personal, al relației de cuplu, al relației cu familia sau prietenii;
6. *Vinovăția* este un sentiment trăit de aproape toate persoanele seropozitive. De multe ori povara propriului diagnostic este dublată de povara vinovăției. De exemplu, persoana se simte vinovată pentru că nu a respectat un regim de viață sănătos, nu s-a alimentat corespunzător, nu a evitat sedentarismul, se poate simți vinovată pentru excesele în consumul de tutun, cafea, alcool sau pentru infidelitate. Dacă persoana nu depășește această etapă psihologică, ea poate alimenta mari frământări ce duc la depresii serioase sau alte manifestări psihopatologice;
7. *Povara păstrării secretului diagnosticului*, povară ce este resimțită cu intensitate în special de persoanele infectate cu HIV. Acestea ajung să trăiască o viață dublă: o viață intimă neîmpărtășită cu nimeni și o viață publică cu alte persoane, cu alte priorități, dar cu multe minciuni care acoperă cealaltă viață ascunsă, ce nu trebuie știută de nimeni. Această permanentă dedublare duce la epuizarea resurselor emoționale, la retragerea în sine, la retragere socială, la schimbarea unor comportamente și, treptat, la schimbări în personalitatea persoanei;
8. *Pierderea speranței*. Aceasta este cel mai greu de suportat atât de către persoana HIV infectată, cât și de către persoanele apropiate. Ele trăiesc disperare și neputință, nemaiaivând nicio speranță de a găsi un tratament care să rezolve problema. Orice încercare de a le vorbi acestor persoane despre speranță este privită cu neîncredere și cinism.

Pentru o persoană seropozitivă devine primordială restructurarea sistemului de valori, atitudini și a stilului de viață existente până la aflarea diagnosticului. Un element obligatoriu al acestui proces este aderența la medicamentele antiretrovirale în vederea managementului infecției HIV și menținerii stării de sănătate. Necesitatea administrării medicamentelor antiretrovirale, la aceeași oră în fiecare zi fără a fi admise omisiuni, implică resurse motivaționale înalte, efort, concentrare și perseverență. Astfel, identificarea particularităților de manifestare a persistenței motivaționale la persoanele seropozitive, fiind o problemă actuală, constituie obiectul de studiu al cercetării de față.

Metode aplicate

În scopul studierii manifestării persistenței motivaționale la persoanele seropozitive a fost selectat un eșantion de 60 de persoane seropozitive și un lot de control constituit din 60 de persoane seronegative. Participarea subiecților la cercetare a fost benevolă, fără a fi constrânși sau influențați în vreun oarecare mod.

Pentru a verifica ipoteza demersului științific propus, a fost realizată o cercetare cu caracter constatativ. În vederea determinării manifestării persistenței motivaționale la persoanele seropozitive, la eșantionul supus cercetării a fost aplicat chestionarul pentru evaluarea persistenței motivaționale *Scala Persistenței Motivaționale*, după T.Constantin.

Scala Persistenței Motivaționale evaluează persistența motivațională, înțelegând ca fiind predispoziția unui individ de a persista motivațional în efortul direcționat spre atingerea unui scop asumat (odată luată decizia implicării motivaționale), găsind resursele personale necesare pentru depășirea obstacolelor și pentru a rezista rutinei, stresului, oboselii și altor factori distractori.

Această Scală permite evaluarea persistenței motivaționale prin intermediul itemilor cu răspuns pe o scală în 5 trepte (1 – în foarte mică măsură; 5 – în foarte mare măsură), itemi vizând identificarea a trei factori: urmărirea pe termen lung a scopurilor (LTTP – Long Term Purposes Pursuing); urmărirea sarcinilor curente (CPP – Current Purposes Pursuing) și recurența scopurilor neatinse (RUP – recurrence of unattained purposes).

Scorurile cumulate ale celor trei factori permit evaluarea persistenței motivaționale individuale globale: capacitatea unei persoane de a persevera comportamental și motivațional în efortul spre atingerea unor obiective ambițioase; tendința de a persista, de a investi timp și efort, de a nu abandona (scoruri mari).

Rezultate și discuții

Rezultatele pentru variabila inclusă în studiu în cazul celor două categorii de subiecți supuși cercetării sunt prezentate în Tabel.

Astfel, din datele prezentate în el putem observa că persoanele seronegative manifestă preponderent un nivel mediu al persistenței motivaționale (scor total 93,33%), pe când persoanele seropozitive manifestă valori semnificative atestate la nivel mediu (scor total 53,33%) și la un nivel înalt (scor total 43,33%) al variabilei incluse în cercetare.

Tabel

Manifestarea persistenței motivaționale N=120 (valori procentuale)

Factorii ce vizează persistența motivațională	Persoane seropozitive N=60			Persoane seronegative N=60		
	Nivel scăzut	Nivel mediu	Nivel înalt	Nivel scăzut	Nivel mediu	Nivel înalt
LTPP	11,66%	86,66%	1,66%	1,66%	80%	18,33%
CPP	3,33%	60%	36,66%	5%	83,33%	11,66%
RUP	33,33%	66,66%	0%	11,66%	76,66%	11,66%
Scor total	3,33%	53,33%	43,33%	0%	93,33%	6,66%

Pentru o analiză mai detaliată și ulterioară comparație a datelor, cu care s-a operat în tabelul de mai sus, a fost realizată o ilustrare grafică în următoarea histogramă.

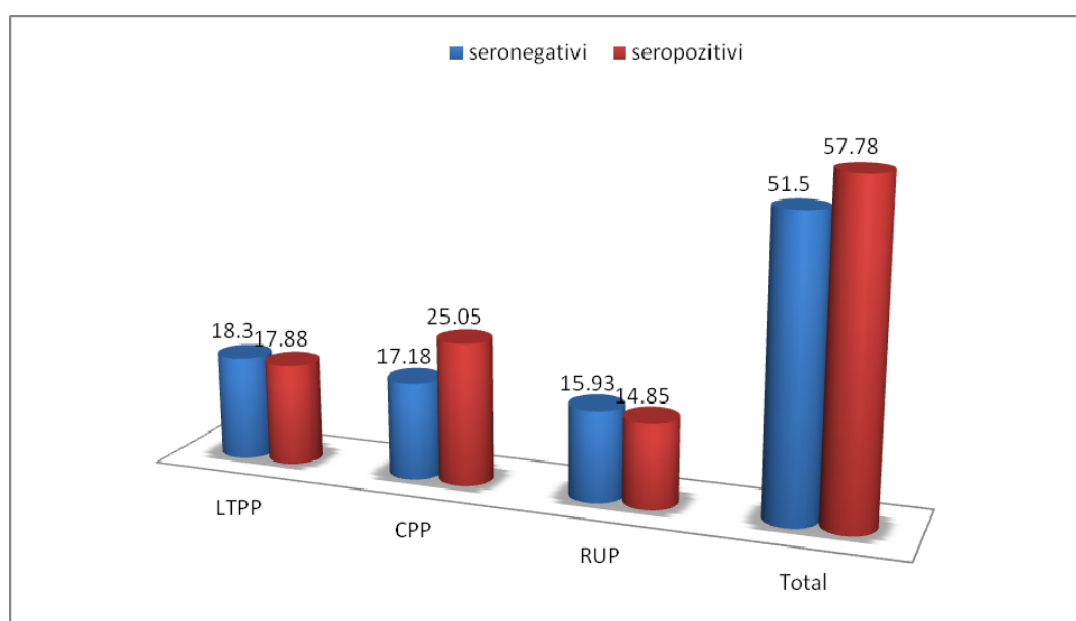

Fig.1. Rezultatele medii obținute la *Scala Persistenței Motivaționale* după T.Constantin.

Conform rezultatelor prezentate în figura de mai sus, atestăm diferențe între valorile medii obținute de către subiecții incluși în cercetare la chestionarul de evaluare a persistenței motivaționale. Astfel, la dimensiunea ce vizează urmărirea pe termen lung a scopurilor (LTPP), persoanele seronegative obțin o medie de 18,3, comparativ cu persoanele seropozitive ($m=17,88$). Rezultatele medii în ceea ce privește dimensiunea urmărirea sarcinilor curente (CPP) obținute de către persoanele seropozitive sunt semnificativ mai înalte ($m=25,05$) comparativ cu rezultatele obținute de către persoanele seronegative ($m=17,18$). Valoarea medie a rezultatelor obținute la dimensiunea recurența scopurilor neatinse (RUP) indică o diferență nesemnificativă între persoanele seronegative ($m=15,93$) și persoanele seropozitive ($m=14,85$). Astfel, putem deduce că persoanele seropozitive se orientează mai mult pe activitățile curente, iar cele seronegative au o mai mare motivație de a relua unele activități anterioare, au tendința de a se întoarce mereu către acele scopuri, urmărind perspectiva reluării lor și concepând diverse strategii și mijloace de a le duce la îndeplinire. Din acest motiv, dacă au resursele necesare și oportunitatea, fac tot posibilul pentru a restabili acel simț al sinelui, frustrat în absența scopului neîndeplinit. De asemenea, rezultatele medii obținute la scorul total al variabilei incluse în cercetare denotă o diferență evidentă în ceea ce privește manifestarea persistenței motivaționale la persoanele seropozitive ($m=57,78$) și la persoanele seronegative ($m=51,5$). Aceste rezultate indică faptul că persoanele seropozitive mențin efortul de atingere a unor obiective ambițioase, cele care cer dedicare sau efort constant, chiar dacă acestea au devenit neplăcute.

Pentru a surprinde diferențele dintre cele două categorii de participanți la studiu în ceea ce privește manifestarea persistenței motivaționale, a fost aplicat testul t pentru eșantioane mari, $n>30$. Datele obținute indică

o diferență semnificativă ($t = 9,68$, $p = 0,000$) la dimensiunea CPP (urmărirea sarcinilor *curente*), adică persoanele seropozitive sunt persoane care acceptă provocarea sarcinilor dificile și reușesc să rămână concentrate în activitățile pe care le desfășoară perioade îndelungate, chiar și după ce devin neplăcute sau, cu timpul, mai puțin interesante. Acest aspect vizează efortul și perseverența cu care sunt abordate și rezolvate sarcinile cotidiene – atât cele autoselectate, cât și activitățile instrumentale, impuse de alții. Astfel, persoanele seropozitive manifestă o rezistență ridicată la frustrare, renunță greu la sarcinile începute, fiind impulsionate de motivația de a duce la capăt ceea ce au început la un moment dat.

Diferențe semnificative ($t = 4,25$, $p = 0,001$) au fost obținute și la scorul global al dimensiunii persistență motivațională, fapt ce denotă că persoanele seropozitive găsesc mereu resurse pentru a-și alimenta motivația în efortul de a atinge unele obiective ambițioase, cele care cer dedicare sau efort constant. Astfel, ele acceptă provocarea sarcinilor dificile și reușesc să rămână concentrate în activitățile zilnice/curente chiar și după ce acestea devin neplăcute sau mai puțin interesante.

O posibilă explicație a acestor rezultate ar fi manifestările comportamentale dictate de stilul de viață al unei persoane seropozitive. Fiind o maladie cronică, infecția HIV/SIDA implică o aderență totală pe parcursul vieții la medicamentele necesare (Terapia Antiretrovirală) care solicită persoanelor seropozitive un nivel înalt de persistență motivațională, chiar dacă această activitate devine neplăcută și survine riscul de a fi abandonată.

Concluzii

- Persistența motivațională este acea dimensiune care îi asigură individului suportul necesar pentru a rezista pe termen lung în opțiunea sa motivațională, în pofida rutinei, obstacolelor, oboselii sau deziluziilor.
- Câteva dintre cele mai dureroase experiențe cu care se confruntă o persoană seropozitivă: pierderea sănătății, pierderi în plan psihologic (pierderea aspirațiilor, a statutului social, a relațiilor cu ceilalți), scăderea stimei de sine, pierderea interesului pentru viață, pierderea viitorului, amenințarea permanentă a stigmatizării și izolării din partea societății, descoperirea unui secret, vinovăția, povara păstrării secretului diagnosticului, pierderea speranței.
- Stilul de viață al persoanelor seropozitive implică administrarea medicamentelor antiretrovirale, la aceeași oră în fiecare zi fără a fi admise omisiuni, ceea ce necesită resurse motivaționale înalte, efort, concentrare și perseverență.
- Persoanele seropozitive manifestă persistență motivațională în urmărirea sarcinilor zilnice, acceptă provocarea sarcinilor dificile și reușesc să rămână concentrate în activitățile pe care le desfășoară perioade îndelungate, chiar și după ce devin neplăcute sau, cu timpul, mai puțin interesante.
- Rezultatele cercetării denotă că persoanele seropozitive găsesc mereu resurse pentru a-și alimenta motivația în efortul de a atinge unele obiective ambițioase, care cer dedicare sau efort constant.

Referințe:

1. SCHMIDT, M.C. *Asistența socială a persoanelor cu boli cronice și HIV/SIDA*: Note de curs. Petroșani, 2008.
2. POPESCU-NEVEANU, P. *Dicționar de psihologie*. București: Albatros, 1988, p.783.
3. MEIER, G., ALBRECHT, M.H. The Persistence Process: Development of a Stage Model For Goal-Directed Behavior. In: *Journal of Leadership & Organizational Studies*, 2003, p.46.
4. WISE, L.L. *A persistent model of motivation and test performance*: Paper presented at the annual meeting of the American Educational Research Association. New York, 1996, p.43.
5. CONSTANTIN, T., IARCUCZEWICZ, I., CONSTANTIN, L., FODOREA, A., CĂLDARE, A. Persistența motivațională și operaționalizarea ei în vederea evaluării potențialului motivațional individual. În: *Analele de Psihologie și Științe ale Educației*, Editura Universității „Al.I. Cuza”, 2007, nr.1.
6. CONSTANTIN, T. Predictorii ai persistenței motivaționale; rolul implicării motivaționale. În: M.Milcu (coord.). *Cercetarea psihologică modernă: Direcții și perspective*. Editura Universității București, 2008, vol.2, p.33-45.
7. RĂDULESCU, S.M. *Sociologia sănătății și a bolii*. București: Nemira, 2002.
8. BLAGOSLOV, A.G. ș.a. *Informare și sensibilizare în problematica HIV/SIDA*: Manual pentru uz didactic. Ediția a III-a. Fundația „Romanian Children's Appeal” România: Psiho Cover, 2006.

Prezentat la 15.05.2016